

Deelrapportage Veiligheid op het erf 2022

Inleiding

De [Duurzame Zuivelketen](#) is een langjarig samenwerkingsprogramma onder de vlag van [ZuivelNL](#) waarin zuivelondernemingen en melkveehouders samen aan verdere verduurzaming van de zuivelketen werken.

De Duurzame Zuivelketen streeft naar een toekomstbestendige en verantwoorde zuivelsector. Hieronder wordt verstaan een sector waarin veilig en met plezier wordt gewerkt, waarin een goed inkomen wordt verdiend, die kwalitatief hoogwaardige voeding produceert, waarin met respect omgegaan wordt met dier en milieu en die door de Nederlandse samenleving wordt gewaardeerd.

De Duurzame Zuivelketen wil inzicht in de mate van voortgang in de realisatie van de vastgestelde doelen voor 2030 en vraagt Wageningen Economic Research hierover jaarlijks te rapporteren. Vanaf het monitoringsjaar 2021 wordt deze [voortgangsrapportage per thema gepubliceerd](#). Zodra de laatste themarapportage van een monitoringsjaar gereed is, worden de afzonderlijke themarapportages gebundeld tot een (interactieve) sectorrapportage.

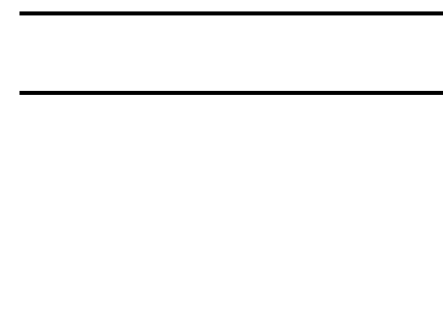
Deze rapportage gaat specifiek in op de voortgang op de doelen binnen het thema Veiligheid op het erf tot en met het jaar 2022.

Tabel 1 Thema's, subthema's en doelen van de Duurzame Zuivelketen in de periode tot en met 2030 | Bron: Duurzame Zuivelketen (2019a, 2019b).

Thema	Subthema	Doel
Verdienmodellen	Verdienmodellen	Verdienmodel voor melkveehouders bij duurzaamheidsprestaties door middel van hogere opbrengsten, lagere kosten en/of meer ontwikkel- en/of gebruiksruimte.
Klimaatneutraal ontwikkelen	Broeikasgas-reductie	Uitvoering plan 'Klimaatverantwoorde zuivelsector in Nederland' met reductiedoelen voor methaan, bodem, energie en emissie van buiten Nederland.
	Energie melkveehouderij	Energieneutraal in 2030
	Energie zuiveltransport en verwerking	3% besparing per jaar.
Continu verbeteren diergezondheid en dierenwelzijn	Diergeneesmiddelengebruik	Verantwoord diergeneesmiddelengebruik (in lijn met waarden Autoriteit Diergeneesmiddelen).
	Levensduur	90% van de bedrijven heeft in 2030 minimaal een levensduur van het sectorgemiddelde in 2018.
	Dierenwelzijn	Uitvoeren nulmeting en vaststellen doelstelling Welzijnsmonitor op sectorniveau in 2023.
	Jongvee	90% van de bedrijven heeft een KalfOKscore hoger dan 75 in 2030.
Behoud weidegang	Weidegang	Minimaal 81,2% van bedrijven met een vorm van weidegang, minimaal 73,6% met volledige weidegang.
Behoud biodiversiteit	Duurzaam veevoer	100% gebruik van verantwoorde soja vanaf 2015 (RTRS of gelijkwaardig), verkenning rond mogelijkheden voor gebruik van verantwoorde palmpitten in veevoer (RSPO of gelijkwaardig).
	Produceren binnen milieuraandvoorwaarden	Ammoniak: samen met het ministerie van LNV een aanpak opstellen voor de korte en langere termijn.
	Behoud biodiversiteit	Integrale score/index vaststellen op basis van individuele impactindicatoren (KPI's), sectormeting uitvoeren en doel vaststellen (2023). Stimuleren belonen op integrale score.
Grondgebonden melkveehouderij	Grondgebonden	2025: melkveehouderij grondgebonden op basis van dekking van minimaal 65% eiwit van eigen grond of uit de buurt. Hierdoor minder afhankelijk van import eiwitrijk krachtvoer (soja, palmpitten).
<i>Veiligheid op het erf</i>	<i>Veiligheid op het erf</i>	<i>Verhogen bewustwording van veiligheid op het erf bij melkveehouders en er actief naar handelen.</i>

Veiligheid op het erf 2022

Veiligheid op het erf

Achtergrond en doelstelling

De Duurzame Zuivelketen streeft naar een veilige werkvloer voor melkveehouders en hun familieleden, medewerkers en bezoekers. Dit wil zij doen door het verhogen van de bewustwording van veiligheid op het erf bij melkveehouders, zodat zij daar actief naar gaan handelen. Het uiteindelijke doel is te komen tot minder ongevallen.

De exacte doelstelling van de Duurzame Zuivelketen voor 2030 is:

Verhogen bewustwording van veiligheid op het erf bij melkveehouders en er actief naar handelen. Dit moet uiteindelijk leiden tot minder ongevallen.

Veiligheid op het erf 2022

Indicatoren en rekenmethodiek

De Duurzame Zuivelketen werkt aan een integrale indicator waarmee monitoring van veiligheid op het erf kan worden uitgevoerd. Daarbij is behoefte aan informatie over het totaal aantal ongevallen dat plaatsvindt op melkveebedrijven. Voor het jaar 2022 is hier voor het eerst informatie over beschikbaar vanuit het Bedrijveninformatienet van Wageningen Economic Research. Het Informatienet is een netwerk van ongeveer 1.500 land- en tuinbouwbedrijven, 100 vissers en 150 bosbouwbedrijven. Samen vormen zij een representatieve steekproef van de Nederlandse agrarische sector (Roskam et al., 2022). Zo'n 330 bedrijven binnen dit netwerk vallen onder het bedrijfstype melkveebedrijven en alleen onder deze groep is de vragenlijst over veiligheid op het erf uitgezet.

In deze rapportage wordt als indicator het *Aandeel melkveebedrijven waar een ongeval met letsel heeft plaatsgevonden (in %)* gebruikt. De definitie van een ongeval met letsel is een gebeurtenis die tot gevolg had dat een (eerstehulp)post van (een) ziekenhuis/huisarts moest worden bezocht en waarbij er als gevolg van het letsel niet/beperkt kon worden gewerkt. Aanvullend wordt er ook gerapporteerd over het wel/niet hebben van een RIE (risico-inventarisatie en -evaluatie). De hierbij gebruikte indicator is *Aandeel bedrijven met een volledig afgeronde RIE inclusief een plan van aanpak (in %)*. Met een RIE (risico-inventarisatie en -evaluatie) worden eerst de veiligheids- en gezondheidsrisico's op een bedrijf in kaart gebracht. Vervolgens wordt ook vastgesteld wat er op het bedrijf kan worden gedaan (plan van aanpak) om die risico's onder controle te krijgen met het doel de kans op ongelukken en gezondheidsklachten te voorkomen. Een RIE is voor elk melkveebedrijf nuttig en voor bedrijven met personeel verplicht. Bij personeel maakt het niet uit of de medewerkers in loondienst zijn of ingehuurd worden via bijvoorbeeld een uitzendbureau. Bedrijven met meer dan 25 medewerkers zijn verplicht de RIE door een deskundige te laten toetsen (Stigas, risico-inventarisatie en -evaluatie). Er zit geen termijn aan de geldigheid van een RIE, maar Stigas¹ geeft aan de vuistregel te

hanteren dat een RIE elke 4 jaar wordt bekeken en indien nodig wordt geüpdatet.

Totdat een integrale indicator ontwikkeld is, wil de Duurzame Zuivelketen de voortgang op het thema veiligheid op het erf ook meten op basis van:

- 1 Het aantal bekeken voorlichtings- en instructiefilmpjes;
- 2 Het aantal bezochte kennisbijeenkomsten (cursussen, bijeenkomsten, workshops en gastlessen).

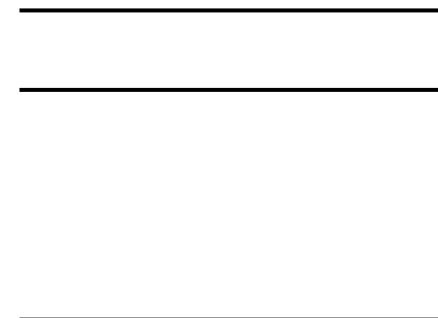
In tegenstelling tot gegevens over ongevallen zonder dodelijke afloop, worden gegevens over het aantal ongevallen met dodelijke afloop al wel langer geregistreerd voor de agrarische en groene sectoren, waaronder de melkveehouderij.

¹ Voor de relatief kleinschalige bedrijven in de agrarische en groene sector is het lastig om zaken op het gebied van veilig en gezond werken helemaal zelf te regelen. Daarom heeft de sector Stigas opgericht, waarin LTO Nederland, de Koninklijke Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners, Cumela, FNV en CNV Vakmensen samenwerken. Stigas adviseert over veilig en gezond werken, inzetbaarheid en verzuimpreventie en is arbo-gecertificeerd.

Veiligheid op het erf 2022

Resultaten

Ontwikkeling integrale indicator

In 2021 is een pilot uitgevoerd waarmee is onderzocht in hoeverre de representatieve steekproef van melkveebedrijven uit het Bedrijveninformatienet van Wageningen Economic Research een rol kan vervullen in het verzamelen van data over ongevallen (zonder dodelijke afloop) op melkveebedrijven. Dergelijke data kunnen mogelijk in de toekomst gebruikt worden om tot een integrale indicator te komen. De pilot wees uit dat het Informatienet ingezet kan worden voor het verzamelen van data over ongevallen met letsel, waarbij een (eerstehulp)post van) ziekenhuis/huisarts is bezocht en waarbij er als gevolg van het letsel niet/beperkt kon worden gewerkt. Voor ongevallen met licht letsel, waarbij geen (eerstehulp)post van) ziekenhuis/huisarts is bezocht en waarbij geen sprake was van verzuim en permanent letsel, bleek het niet haalbaar om hierover in het Informatienet data te verzamelen. Uit de pilot bleek dat ondernemers ongevallen met licht letsel snel vergeten en moeite hadden om daarvan iets terug te halen op het moment dat de vragenlijst werd afgenomen. Het betrouwbaar verzamelen van deze data lijkt alleen mogelijk bij een hoge opvraagfrequentie (bijvoorbeeld elke maand), maar dat past niet goed bij de werkwijze van dataverzameling in het Bedrijveninformatienet. Hetzelfde gold voor de vraag over situaties van 'bijna ongevallen' waarbij letsel maar net werd voorkomen, bijvoorbeeld een persoon die nog net een stapel vallende hooibalen weet te ontwijken. Uit de pilot bleek verder dat vragen over het wel/niet hebben van een RIE prima opneembaar waren in het Informatienet. In 2022 is de vragenlijst over 'veiligheid op het erf' voor het eerst breed uitgezet onder de melkveebedrijven in het Informatienet. Dit betrof een verkorte versie van de vragenlijst uit de pilot.

Aantal melkveebedrijven met dodelijk ongeval

Monitoring van ongevallen met dodelijke afloop vindt al langer plaats

in de agrarische en groene sectoren, waaronder de melkveehouderij. Als er een dodelijk ongeval is, dan wordt dit automatisch vastgelegd door de Inspectie van het ministerie van SZW (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) en daarmee zichtbaar gemaakt. Deze informatie wordt vastgelegd door Stigas. In 2022 was er 1 ongeval met dodelijke afloop in de melkveehouderij (Stigas, 2023 (aanvullende detailinformatie via persoonlijke mededeling)) net als in 2021 (Stigas, 2022).

Aandeel melkveebedrijven met ongeval met letsel

Op basis van de in het Informatienet verzamelde informatie blijkt dat in 2022 op 6% van de melkveebedrijven een ongeval met letsel heeft plaatsgevonden. Over deze ongevallen is nog aanvullende informatie verzameld.² Hieruit blijkt dat de ongevallen met letsel meestal betrekking hadden op de ondernemers zelf (ruim 80% van de ongevallen). Voor de rest vonden ongevallen plaats met ouders, stagiairs en eigen kinderen. Gekoppeld hieraan bleek dat de meeste ongevallen met letsel plaatsvonden bij personen in de leeftijdscategorie 51-70 jaar (63%), 31-50 jaar (18%) en 70 jaar en ouder (12%). Van de ongevallen met letsel vond 30% plaats bij het werken met dieren, 12% bij werkzaamheden in de werkplaats en 4% bij het werken met trekkers of ander rijdend materieel. Voor de overige ongevallen met letsel is niet bekend hoe deze plaatsvonden. Het opgelopen letsel was zeer divers, waarbij een ongeval ook tot meerdere soorten letsel kon leiden. Het meest voorkomende letsel betrof blauwe plekken, kneuzingen en snijwonden en in mindere mate ook schaafwonden en botbreuken, die alle van dien aard waren dat een (eerstehulp)post van) ziekenhuis/huisarts moest worden bezocht.

Aandeel bedrijven met een RIE

Op basis van de in het Informatienet verzamelde informatie blijkt dat in 2022 ruim 16% van de melkveebedrijven een volledig afgeronde

Veiligheid op het erf 2022

² De genoemde percentages hebben steeds betrekking op alleen die bedrijven waarvan de betreffende data beschikbaar waren. Niet voor alle bedrijven was alle aanvullende informatie beschikbaar.

RIE inclusief een plan van aanpak had. Op ruim 14% van de melkveebedrijven was men wel bezig met het invullen van een RIE, maar was dit nog niet afgerond. Binnen deze groep van 14% had 7 procentpunten van de melkveebedrijven alleen een begin gemaakt met het in kaart brengen van de risico's, 6 procentpunten had het in kaart brengen van de risico's volledig afgerond, maar was nog niet begonnen met het plan van aanpak en 1 procentpunt had de risico's volledig in kaart gebracht en ook al een start gemaakt met het plan van aanpak. Op ruim 69% van de melkveebedrijven was geen RIE beschikbaar en was ook geen start hiermee gemaakt.

Stigas verzamelt al meerdere jaren data over aantallen RIE's op melkveebedrijven. Uit de Stigas-cijfers blijkt dat 7% (1.017 bedrijven) van de melkveebedrijven een volledig afgeronde RIE inclusief een plan van aanpak had in 2022 (tabel 1). In 2021 en 2020 lagen deze aandelen beduidend lager met respectievelijk 4% en 0,3% van de melkveebedrijven. Op 13% van de melkveebedrijven was men in 2022 wel bezig geweest met het invullen van een RIE, maar was dit nog niet afgerond inclusief het plan van aanpak. In 2021 lag dit aandeel iets hoger, toen was het 14% van de melkveebedrijven. In 2020 was dit aandeel lager met 8% van de melkveebedrijven. De meerjarige cijfers van Stigas laten zien dat het aandeel bedrijven met een volledig ingevulde RIE inclusief plan van aanpak een stijgende lijn vertoont.

Tabel 1: Aandeel melkveebedrijven met een RIE uitgevoerd via Stigas (in %)

	Compleet inclusief Plan van aanpak	Niet compleet
2020	0,3	8
2021	4	14
2022	7	13

Bron: Stigas en Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

Voor het jaar 2022 blijkt dat het aandeel bedrijven met een volledig ingevulde RIE inclusief plan van aanpak hoger is op basis van de Informatienet-cijfers in vergelijking met de Stigas-cijfers. Een

mogelijke verklaring voor dit verschil is dat melkveehouders ook via andere organisaties dan Stigas met een RIE aan de slag kunnen. De cijfers van Stigas hebben alleen betrekking op de melkveebedrijven die een RIE via Stigas hebben ingevuld. Bij het Bedrijveninformatienet gaat het om alle RIE's, ook die buiten Stigas om, zijn ingevuld. Een andere verklaring voor het verschil is dat het Informatienet een steekproef betreft, terwijl Stigas zich baseert op de populatie.

Bewustwordings- en kennisactiviteiten

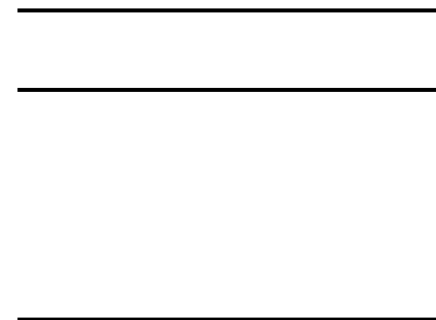
In de periode september 2019 tot en met december 2022 is het project 'Veilig en met plezier werken in de melkveehouderij' uitgevoerd. Dit project heeft vooral ingezet op het vergroten van de intrinsieke motivatie van melkveehouders om bewuster om te gaan met het thema veilige werkomstandigheden. Met onder andere communicatie, tools en interactieve bijdragen aan ledenbijeenkomsten van LTO, NAJK en NMV zijn de partijen bezig geweest met het verhogen van het bewustzijn rond veiligheid op en rond het erf en het stimuleren van proactief handelen bij onveilige situaties. ZuivelNL financierde dit project en heeft daarmee invulling gegeven aan het doel Veiligheid op het erf van de Duurzame Zuivelketen. Vanaf 2023 zijn deze activiteiten voortgezet onder de noemer 'BoerVeilig', gefinancierd door ZuivelNL.

Informatie over uitgevoerde kennisactiviteiten (kennisbijeenkomsten, voorlichtings- en instructiefilmpjes) is vastgelegd in de eindrapportage van het project 'Veilig en met plezier werken in de melkveehouderij' van het NAJK. Deze rapportage heeft betrekking op de periode 1 september 2019 tot en met 31 december 2022. Zie hieronder een samenvatting van de uitgevoerde activiteiten.

Wat betreft het verhogen van het bewustzijn met betrekking tot veiligheid is er inzet geweest in de vorm van sociale media, een winactie, vignetsticker, gadgets die door toepassing veiligheid onder de aandacht blijven brengen bij de melkveehouders, hun gezin en personeel (handige links, stickers, checklist, gespreksstarters, etc.), een webinar en voorlichtings- en instructiefilmpjes. Ook is er veel aandacht voor veiligheid geweest in de agrarische pers. Er is veel interesse getoond in de projectactiviteiten door onder andere erfbetreders, ketenpartijen en zuivelorganisaties. In het kader van

Veiligheid op het erf 2022

een ambassadeurspool van melkveehouders die een (bijna dodelijk) ongeval hebben meegemaakt zijn er filmpjes en artikelen gemaakt van 4 ambassadeurs. Gebleken is dat er maar weinig melkveehouders willen vertellen over ongelukken die hebben plaatsgevonden. Over het bereik van de filmpjes en artikelen is geen informatie bekend.

De organisatie van fysieke kennisbijeenkomsten over het bewustzijn van veiligheid werd gedurende een groot deel van de projectperiode belemmerd door beperkingen in verband met het Coronavirus. Er hebben 22 fysieke bijeenkomsten en 4 online bijeenkomsten plaatsgevonden, daarmee zijn 529 deelnemers bereikt.

De website 'www.boerveilig.com', die in 2020 is gelanceerd, is actief

bijgehouden. Via (digitale) nieuwsbrieven en ledenmagazines van NAJK, LTO, NMV en ZuivelNL is er meerdere keren aandacht geweest voor BoerVeilig. Verder zijn de socialemediakanalen van LTO, NMV en NAJK veelvuldig ingezet. Per Facebook-bericht zijn tot wel 6.400 personen bereikt. Per Twitter-bericht zijn tot wel 17.400 weergaven geweest. Het NAJK plaatste 59 berichten op Facebook, 40 berichten op Twitter (inmiddels X), 3 berichten op LinkedIn en 5 nieuwsberichten op de NAJK-site. LTO plaatste 27 berichten op Twitter en 27 berichten op Facebook. De NMV plaatste 11 berichten op Facebook en 11 berichten op Twitter. Tot slot is het NAJK actief geworden op Instagram. Dit is een communicatiekanaal waarop veel jonge boeren en tuinders actief zijn. Hier zijn 5 berichten en een winactie gedeeld.

Veiligheid op het erf 2022

Discussie en aanbevelingen

Met de per monitoringsjaar 2022 via het Informatienet verzamelde informatie over ongevallen met letsel kan een breder beeld van het aantal ongevallen en de soort ongevallen verkregen worden binnen de melkveehouderij. Dat vormt een belangrijke aanvulling op de al langere tijd beschikbare informatie over dodelijke ongevallen, wat spreekwoordelijk wordt gezien als 'het topje van de ijsberg'. Door de monitoring over ongevallen met letsel te continueren in de toekomst, ontstaat er inzicht in het verloop van dit aandeel. Op die manier kan ook een indicatie worden verkregen van het effect dat meer aandacht en communicatie, zoals bijvoorbeeld ingezet via een initiatief als BoerVeilig, heeft op de situatie rond veiligheid in de melkveehouderij.

Veiligheid op het erf 2022

Literatuurlijst

Duurzame Zuivelketen, 2019a. Duurzame Zuivelketen: Duurzaamheidsdoelen zuivelsector 2030. September 2019. <https://www.duurzamezuivelketen.nl/resources/uploads/2019/09/DZK-nieuwe-doelen-totaaldocument.pdf>

Duurzame Zuivelketen, 2019b. Doelen Duurzame Zuivelketen 2030. Herijkingmomenten: 2023 en 2027. <https://cdn2.assets-servd.host/zuivel-nl/production/images/DZK-nieuwe-doelen-tabel.pdf>

NAJK, 2021. Veilig en met plezier werken in de melkveehouderij. Veiligheid: uw zorg?! Tussenrapportage Periode 1 september 2020 – 31 augustus 2021.

NAJK. Veilig en met plezier werken in de melkveehouderij. Veiligheid: uw zorg?! Eindrapportage 1 september 2019 – 31 december 2022.

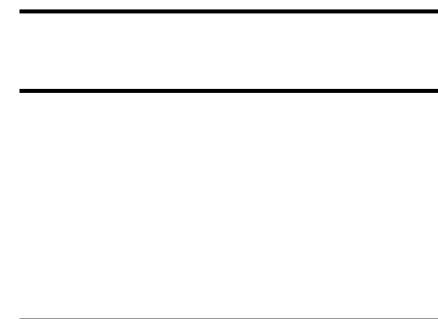
Roskam, J.L., R.W. van der Meer en H.B. van der Veen, 2022. Sample of Dutch FADN 2020. Report 2022-149. Wageningen. Wageningen Economic Research.

Stigas 2022. 10 dodelijke ongevallen tijdens het werk in agrarische en groene sector in 2021. 8 maart 2022. <https://www.veiligop1.nl/nieuws/10-dodelijke-ongevallen-tijdens-het-werk-agrarische-en-groene-sector-2021/>

Stigas, 2023. Vijf dodelijke bedrijfsongevallen in de agrarische en groene sector in 2022. 13 maart 2023 <https://www.stigas.nl/nieuws/vijf-dodelijke-bedrijfsongevallen-de-agrarische-en-groene-sector-2022/>

Veiligheid op het erf 2022

Colofon

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research in opdracht van de Duurzame Zuivelketen en gefinancierd door ZuivelNL en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in het kader van de PPS Duurzame Zuivelketen, onderdeel van topsector Agri&Food.

Auteur

Gerben Doornewaard, Linda Puister-Jansen

Fotografie

p1 en p7 Twan Wiermans, p4 BoerVeilig, p8 Theo Tangelder

Vormgeving

Wageningen University & Research, Communication Services

Aansprakelijkheid

Wageningen Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

© 2023 Wageningen Economic Research
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30,
E communications.ssg@wur.nl, www.wur.nl/economic-research. Wageningen Economic Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Wageningen Economic Research is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

Veiligheid op het erf 2022

